

**Provinciedomein Bergelen – Hemelhofweg te
Gullegem
Gemeente Wevelgem**

Archeologienota Archeologisch Vooronderzoek

Programma van Maatregelen

Bureauonderzoek – 2018E177

Landschappelijk booronderzoek – 2018G88

Verkennd archeologisch booronderzoek – 2018H80

Proefsleuvenonderzoek – 2018H265

**Eke
2018**

Colofon

Titel: Provinciedomein Bergelen – Hemelhofweg te Gullegem
Archeologienota Archeologisch Vooronderzoek
Bureauonderzoek - 2018E177
Landschappelijk booronderzoek – 2018G88
Verkennd archeologisch booronderzoek – 2018H80
Proefsleuvenonderzoek – 2018H265
Programma van maatregelen

Status: concept

Datum: 20 september 2018

Auteur: K. Van Quaethem

Projectbegeleiding: M. Van de Vijver

Kaartvervaardiging: K. Van Quaethem

Projectcode: 2018E177 - 2018G88 - 2018H80 - 2018H265

Raaproject: GUHE01

Erkend archeoloog: RAAP België (OE/ERK/Archeoloog/2016/00154)

Bewaarplaats documentatie: RAAP België, Begoniastraat 13, 9810 Eke

Bevoegd gezag: agentschap Onroerend Erfgoed

RAAP België BVBA
Begoniastraat 13
9810 Eke
telefoon: 09/311 56 20 - 0498/44 16 99
E-mail: raap@raap.be

© RAAP België bvba, 2018

RAAP België aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

1 Gemotiveerd advies

1.1 De volledigheid van het uitgevoerde vooronderzoek

Het uitgevoerde **bureauonderzoek** (2018E177) is volledig. Alle relevante informatie werd geraadpleegd. Op basis van het bureauonderzoek kon niet geconcludeerd worden of een archeologische site al dan niet aanwezig is, en of deze bedreigd werd door de geplande werken. Daarom werd vervolgens een **landschappelijk bodemonderzoek** uitgevoerd (2018G88). Hieruit bleek dat archeologische sporen of artefactensites aanwezig kunnen zijn, en deze bedreigd worden door de geplande werken. Vervolgens werd een **verkennend archeologisch booronderzoek** uitgevoerd (2018H80) waarbij steentijdartefactensites opgespoord konden worden, maar de resultaten bleken negatief. Er werd overgegaan tot een **proefsleuvenonderzoek** om sporensites op te sporen (2018H265). Bij dit proefsleuvenonderzoek werd een archeologische site aangetroffen, een deel van het terrein dient verder onderzocht te worden bij een archeologische opgraving. Het gevoerde vooronderzoek wordt als volledig beschouwd.

1.2 De aan-/afwezigheid van een archeologische site

Het proefsleuvenonderzoek heeft archeologische sporen aan het licht gebracht. In totaal werden 34 archeologische sporen aangetroffen: 7 brandrestengraven, 7 greppelsegmenten van in totaal 3 greppels, 2 segmenten van een gracht, 5 karrensporensegmenten van één wegtracé, en enkele (paal)kuilen en natuurlijke verstoringen. De brandrestengraven kunnen wellicht in de ijzertijd-Romeinse periode gesitueerd worden, de (paal)kuilen en gracht zijn van subrecente oorsprong. De datering van de veldweg en greppels is moeilijk te bepalen, maar mogelijk kan de weg gezien worden als voorloper van de huidige Hemelhofweg. Gezien de verschillende oriëntatie zijn deze wellicht niet gelijktijdig. Twee haakse greppels zijn vermoedelijk van gelijkaardige ouderdom, hoewel de ene de andere duidelijk oversnijdt. De vullingskenmerken en het feit dat enkele natuurlijke sporen de greppels oversnijden betreft wellicht greppels die ouder zijn dan de middeleeuwse periode. Andere bewoningssporen werden niet aangetroffen. De brandrestengraven lijken geclusterd voor te komen.

1.3 Impactbepaling

De meeste bodemingrepen betreffen de aanleg van verharding, daarbij worden ook watergangen en riolering voorzien. Zowel de geplande verhardingen die voor een vergraving van 40 - 65 cm onder het maaiveld zullen zorgen, als de aanleg van een buffergracht (vergraving 150 - 200 cm - mv) en rioleringen/toegangspuitten die een ingreep tot 200 cm inhouden, zullen een verstoring van de aangetroffen archeologische sporen tot gevolg hebben.

1.4 Waardering van de archeologische site

De zone van het grafveld dient verder onderzocht te worden. De bewaringstoestand van deze sporen is goed. In de andere zones van het projectgebied werden weinig sporen vastgesteld. Andere relevante archeologische sporen zijn een wegtracé en twee haakse greppels. Het wegtracé zal wellicht weinig verdere kennis opleveren dan deze die gegenereerd is bij het proefsleuvenonderzoek, maar ligt deels vervat in de advieszone. De haakse greppels kunnen wijzen op erfindeling en mogelijke bewoning in de omgeving. Op basis van de vulling betreft het greppels die mogelijk voor de middeleeuwen te dateren zijn.

Het ontbreken van andere bewoningsindicatoren dan greppels en het ontbreken van een verband van de greppels met de brandrestengraven maakt dat de advieszone beperkt blijft tot de zone rond de brandrestengraven. De graven lijken geclusterd te liggen, hoewel niet uit te sluiten valt dat er zich nog geïsoleerde graven bevinden tussen de sleuven waar deze niet aangetroffen zijn. Brandrestengraven uit de late ijzertijd-Romeinse periode kunnen geïsoleerd, in kleine clusters of in grafvelden voorkomen, maar lijken vrijwel steeds buiten de eigenlijke nederzetting te liggen.¹ Wellicht verklaart dit het ontbreken van nederzettingssporen in de directe omgeving van de graven.

1.5 Bepaling van de maatregelen

Het proefsleuvenonderzoek heeft een archeologische site opgespoord. De aangetroffen archeologische sporen worden bedreigd worden door de geplande werken. Verder onderzoek in de vorm van een archeologische opgraving is aangewezen, gezien de geplande werkzaamheden niet gewijzigd kunnen worden en een *in situ* behoud niet mogelijk is. Binnen het plangebied wordt een zone afgebakend waar het meeste kennispotentieel aanwezig is. Voor de zones buiten de advieszone worden geen verdere maatregelen voorzien. Het kennispotentieel van verder onderzoek is daar immers te klein om verder onderzoek te rechtvaardigen.²

¹ Onderzoeksbalans, geraadpleegd op 13/09/2018 via :

https://onderzoeksbalans.onroerendergoed.be/onderzoeksbalans/archeologie/romeinse_tijd/bronnen/archeologisch/begraving

² Ondanks dat er voor deze zones geen verdere maatregelen voorzien zijn, wordt er wel gewezen op de meldingsplicht die geldt bij de vondst van een roerend of onroerend goed met archeologische erfgoedwaarde, zoals deze omschreven wordt in Artikel 5.1.4. van het Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013. Dit geldt voor vondsten gedaan buiten de context van archeologisch vooronderzoek, archeologische opgravingen, of gebruik van een metaaldetector.

2 Programma van maatregelen

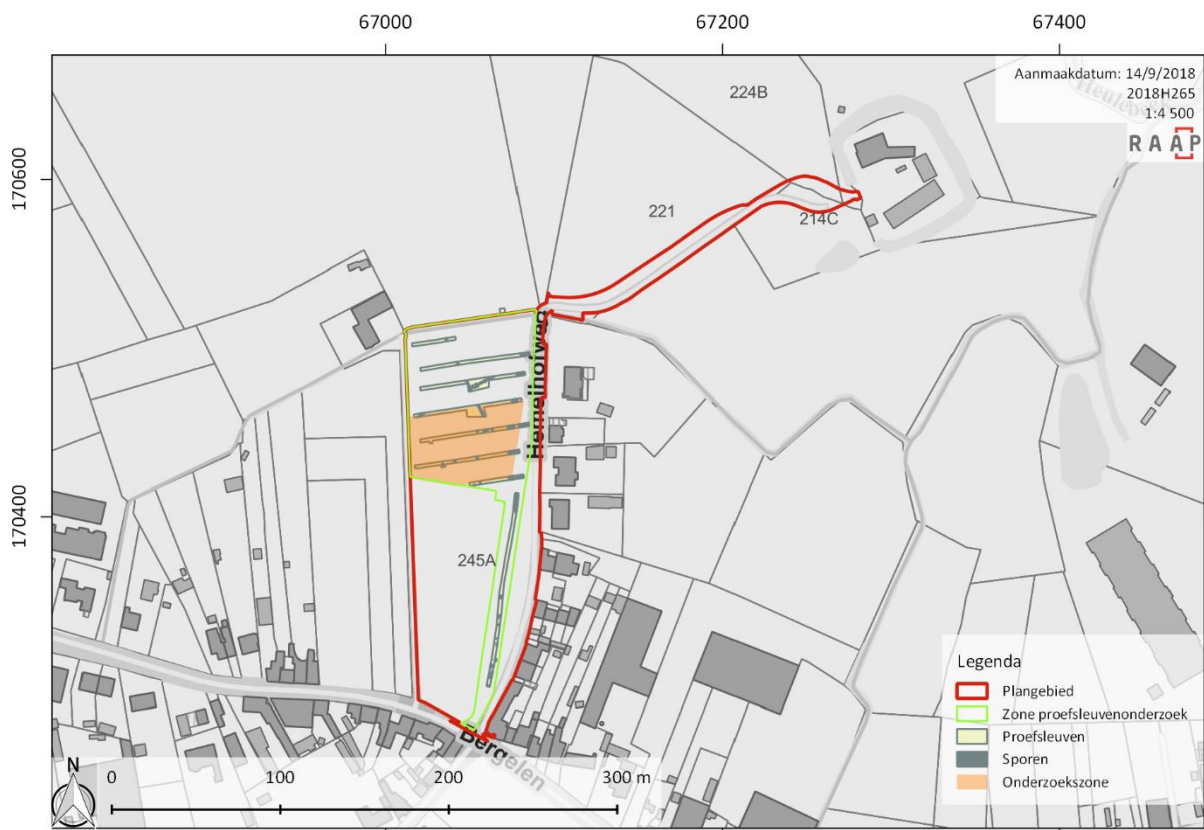
2.1 Administratieve gegevens

- *Naam plangebied en/of toponiem:* Provinciedomein Bergelen
- *Adres:* Hemelhofweg z/n
- *Deelgemeente:* Gullegem
- *Gemeente:* Wevelgem
- *Provincie:* West-Vlaanderen
- *Kadastrale gegevens:* Wevelgem (Gullegem), Afdeling 3, Sectie D, perceelnummers 200/P, 211/L, 214/B, 214/C, 221, 224/B, 243/F, 245/A
- *Oppervlakte plangebied:* 1,96 ha
- *Bounding box in lambertcoördinaten (X/Y):*

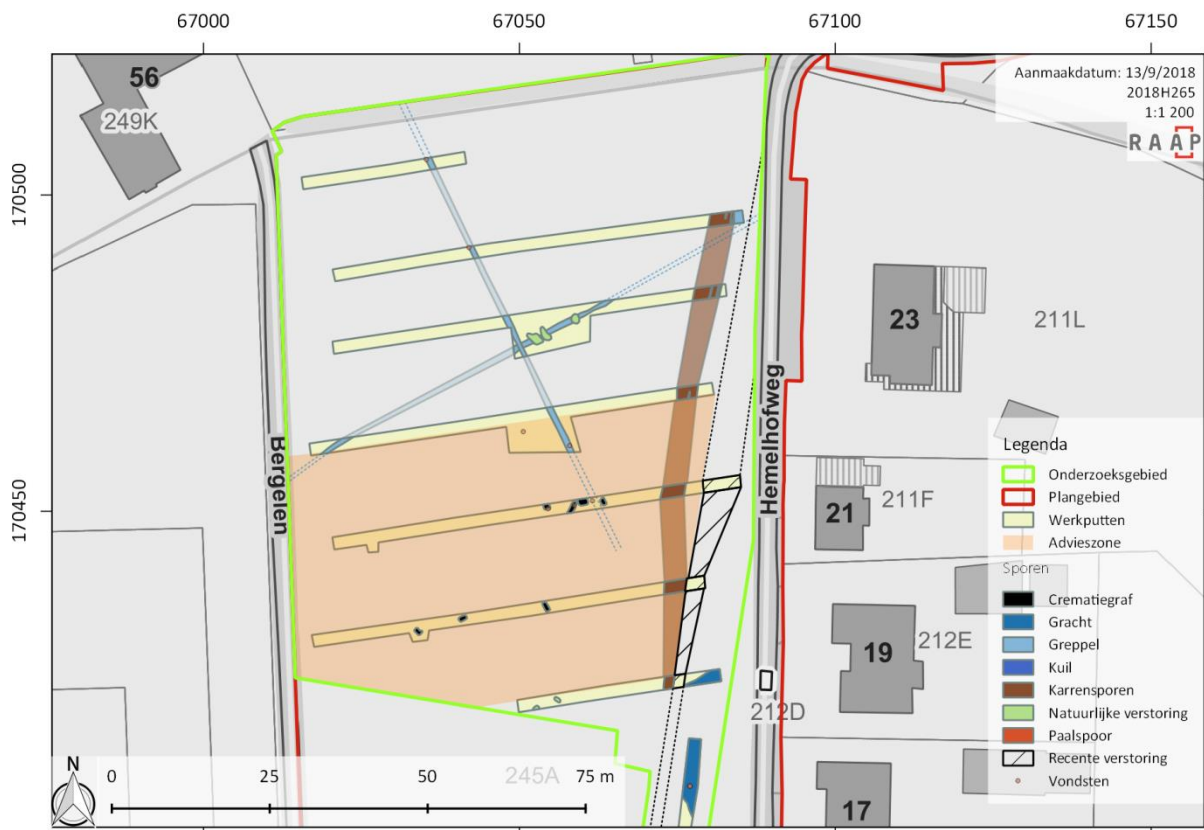
zuidwest:	X: 67009	Y: 170265
noordoost:	X:67283	Y: 170603

Figuur 1: Aanduiding van het projectgebied, sleuven en de afgebakende onderzoekszone op de topografische kaart (bron: Openstreetmap).

Figuur 2: Basiskaart GRB met aanduiding van het projectgebied, sleuven en de afgebakende onderzoekszone (bron: geopunt).

Figuur 3: Basiskaart GRB met aanduiding van de afgebakende advieszone op de interpretatiekaart (bron: geopunt).

2.2 Afbakening van de op te graven zone

Op basis van het proefsleuvenonderzoek is de zone rond de brandrestengraven geselecteerd als opgravingszone (zie figuur 1-3). Het ontbreken van andere bewoningsindicatoren dan greppels en het ontbreken van een verband van de greppels met de brandrestengraven maakt dat de advieszone beperkt blijft tot deze zone. De graven lijken min of meer geclusterd voor te komen en werden enkel in 2 sleuven aangetroffen. Als afbakening wordt een bufferzone van 15m ten noorden en 15m ten zuiden van deze sleuven genomen. Als westelijke begrenzing wordt het projectgebied genomen, als oostelijke begrenzing de verstoring ten gevolge van recente leidingen. Tussen deze verstoring en de Hemelhofweg bevindt zich een recente gracht waardoor deze zone niet mee opgenomen wordt in de afbakening. De zone is in totaal **2635 m²** groot.

2.3 Onderzoeksopdracht

2.3.1 Doelstelling

Het doel van de archeologische opgraving is het archeologisch bodemarchief volledig te registreren en te onderzoeken binnen de afgebakende opgravingszone. Het volledige onderzoek, met inbegrip van de verwerking en rapportage na afloop van het terreinwerk, dient te worden uitgevoerd zoals voorgeschreven in de Code van Goede praktijk, versie 2.0 ('Deel 3: Archeologische opgraving').

2.3.2 Wetenschappelijke vraagstelling

Volgende niet-limitatieve onderzoeksvragen dienen gesteld te worden:

- Is het bodemarchief binnen de onderzoekszone bewaard? Is er sprake van verstoring? Wat is de invloed van de B-horizont op de bewaringsgraad?
- Zijn er archeologische sporen aanwezig? Zoja, wat is de bewaringstoestand van de sporen, tot welke categorieën behoren ze, wat is de ouderdom van de sporen? Behoren de sporen tot één of meerdere structuren?
- Wat is de ruimtelijke spreiding van de brandrestengraven? Liggen ze los verspreid, in kleine clusters of vormen ze deel van een grafveld? Zijn er andere sporen te koppelen aan de graven?
- Kan er een datering van het aangetroffen wegtracé bekomen worden?
- Hoe kaderen de eventueel aangetroffen sporen binnen de archeologische kennis van de onmiddellijke en ruimere omgeving?

2.4 Onderzoekstrategie, -methoden en -technieken

2.4.1 Onderzoeksstrategie

Het archeologisch onderzoek zal verlopen onder de vorm van een archeologische opgraving. Dit heeft tot doel de informatie uit het bodemarchief in de vorm van een archeologisch ensemble te behouden en te ontsluiten door archeologische sites, sporen en artefacten vrij te leggen en te onderzoeken.

2.4.2 Onderzoeksmethoden & -technieken

De opgraving wordt uitgevoerd door een erkend archeoloog die gebonden is aan een toelating, een bekrachtigde archeologienota of een bekrachtigde nota. De opgraving wordt enkel uitgevoerd in omstandigheden die toelaten om de handelingen uit de Code van Goede Praktijk versie 2.0 (Deel 3 : Archeologische opgraving) uit te voeren op de wijze zoals ze daarin beschreven zijn en die bovendien geen schade veroorzaken aan archeologische sporen of vondsten.

De werkputten worden tot op archeologisch niveau aangelegd onder begeleiding van de veldwerkleider. De omvang van de werkputten laat toe om een overzicht van sporen, spoorcombinaties en archeologische structuren te bekomen, zonder deze te lang aan degradatie bloot te stellen. Er wordt laagsgewijs aangelegd en halt geroepen bij het aantreffen van eventuele archeologische vondsten, sporen en/of structuren. Uit het proefsleuvenonderzoek blijkt een goed leesbaar archeologisch niveau zich tussen 30 en 60 cm diep te bevinden.

Alle aangetroffen sporen en structuren worden onmiddellijk geregistreerd. Ze krijgen een uniek spoornummer en worden ingevoerd/beschreven in de databank. Nadien worden de sporen individueel en in overzicht gefotografeerd en ingemeten met een landmeetkundig toestel. Indien er meerdere sporen in een structureel verband voorkomen, worden deze in structureel verband onderzocht (gefotografeerd en gecoupeerd). Na het aanleggen worden de sporen individueel in diepteniveaus opgegraven. Naar gelang de sporendensiteit en leesbaarheid wordt er indien nodig verdiept naar verschillende archeologische niveaus.

Sporen en spoorcombinaties worden zo opgegraven dat vondsten en stalen ingezameld worden per spoor en dat de onderlinge relatie tussen sporen onderscheiden wordt. Als er twijfel heerst over hun betekenis, worden ook recente en natuurlijke sporen gecoupeerd. Het documenteren van de archeologische vlakken dient inzicht te geven in de ruimtelijke geleding en in de spreiding en aard van sporen, structuren en vondsten. Het registreren en documenteren van de grondsporen, bodemprofielen en vlakken dient samen met de genomen monsters en verzamelde vondsten inzicht te geven in de datering en aard van de aangetroffen archeologische sporen.

Op het terrein worden voldoende aardkundige bodemprofielen uitgezet. Deze profielen dienen goed geregistreerd te worden. Ze kunnen inzicht geven in de bodemstratigrafie en historisch gebruik (ophogingslagen, etc.).

Alle vondsten (zowel bij het aanleggen van de werkputten, het manueel schaven, het couperen en dergelijke meer) krijgen een uniek vondstnummer en fiche met beschrijving van de vondst. Vondsten

worden ingezameld in een gripzakje per spoor en per materiaalcategorie. Vondsten die niet aangetroffen zijn in een spoor worden op puntlocatie ingemeten. Vondsten die wel afkomstig zijn uit een genummerd spoor, worden hieraan gekoppeld. Indien het om grote, lineaire sporen gaat kunnen de vondsten ook nog ingemeten worden. Alle genomen stalen krijgen een uniek staalnummer en fiche met gegevens en worden naar de gepaste normen verpakt. Ieder staal wordt ook ingemeten op locatie van de staalname.

Het volledige onderzoek, met inbegrip van de verwerking en rapportage na afloop van het terreinwerk, dient te worden uitgevoerd zoals voorgeschreven in de Code van Goede praktijk, versie 2.0 ('Deel 3: Archeologische opgraving').

2.4.3 Staalname

Tijdens het veldwerk dienen voldoende stalen te worden genomen met het oog op verder natuurwetenschappelijk onderzoek na het terreinwerk. Hiervoor dient er in de eerste plaats gewerkt te worden aan de hand van de regels opgesteld in de Code van Goede Praktijk versie 2.0 ('hoofdstuk 20: natuurwetenschappelijk onderzoek bij opgravingen'). Hieronder worden de verschillende soorten stalen besproken.

Om de kostenraming (zie 2.7) zo realistisch mogelijk op te stellen is het noodzakelijk een inschatting te maken van de hoeveelheid van de types stalen die genomen zullen worden. Er wordt voornamelijk rekening gehouden met het feit dat er een grafveld zal opgegraven worden.

Opgegeven aantallen zijn aangegeven in vermoedelijke hoeveelheid.

Grondstalen

Algemene grondstalen van bepaalde sporen worden genomen in functie van het inzamelen van kleine vondsten en de analyse van macroresten/anthracologisch onderzoek. Afhankelijk van het doel en de aard van het spoor dient voldoende staal te worden genomen.

Daarnaast kunnen kleine hoeveelheden grondstalen worden gebruikt in functie van micromorfologisch onderzoek. Hiermee kan de ontwikkeling van bepaalde lagen en de historiek ervan trachten te worden achterhaald.

De vermoede hoeveelheid uit te zeven grondstalen wordt geschat op 400.

Dit vrij hoge aantal heeft te maken met de verwachting van het aantreffen van een groot aantal brandrestengraven die integraal bemonsterd dienen te worden.

Houtskool

Houtskoolfragmenten kunnen worden ingezameld in functie van de datering van een spoor. In stadscontexten richt men zich echter vaak eerder op andere dateringstechnieken, bijvoorbeeld d.m.v. een aardewerkstudie en stratigrafische relaties tussen sporen onderling. Daarnaast kan houtskool ook worden gehanteerd voor anthracologisch onderzoek.

Raming uit te voeren ¹⁴C-dateringen: 5.

Raming uit te voeren anthracologische onderzoeken: 10.

Crematieresten

Gezien er al bij het vooronderzoek 7 brandrestengraven werden aangetroffen, dient er ook rekening gehouden te worden met het aantreffen van crematieresten.

Raming uit te voeren analyse crematieresten: 10.

Natuursteen

Determinatie van natuursteen en herkomstbepaling.

Raming uit te voeren natuursteendeterminaties: 2.

2.4.4 Conservatie

Met oog op de resultaten van het vooronderzoek wordt er een lage kwantiteit aan vondstmateriaal verwacht. Daarom wordt voorgesteld binnen volgende vondstcategorieën rekening te houden met de volgende hoeveelheden:

- Aardewerk: 15 stuks/individuen
- Metaal: 3 stuks/individuen

Opgegeven aantallen zijn aangegeven in vermoedelijke hoeveelheid.

2.5 Bepalende criteria voor het alsnog niet uitvoeren van de voorziene onderzoekshandelingen

De opgraving dient niet uitgevoerd te worden indien de geplande werken niet zullen plaatsvinden binnen de geselecteerde onderzoekszone.

2.6 Duur van de opgraving

De totale duur van de opgraving wordt ingeschat op **6 werkdagen**, waarbij er vanuit gegaan wordt dat er een archeologisch team wordt ingezet van 4 personen. Hierbij wordt geen rekening gehouden met eventueel weerverlet of omstandigheden van overmacht.

2.7 Kostenraming

Uitvoering veldwerk door een team van 4 archeologen (incl. voorbereiding): **13.000,00 euro**

Grondverzet: **4.000,00 euro**

Werfinrichting: **1.000,00 euro**

Verwerking en rapportage: **14.000,00 euro**

Budget voor natuurwetenschappelijk onderzoek en conservatie: **11.000,00 euro**

Totaal: 43.000 euro

Deze raming is excl. BTW.

In deze raming zitten geen kosten vervat voor eventuele grondwaterverlaging.

2.8 Competenties voor de uitvoerders

2.8.1 Actoren

Volgende actoren zullen een rol spelen bij het archeologisch onderzoek:

- Erkende archeoloog: de erkend archeoloog is verantwoordelijk voor de volledige opgraving en uitwerking. Hij/zij staat in voor de algemene begeleiding en coördinatie.
- Veldwerkleider: de veldwerkleider en de erkende archeoloog kunnen dezelfde persoon zijn.
- Assistent-archeologen: wordt ingezet voor zowel het terreinwerk als de verwerking
- Aardkundige: wordt ingezet bij de beschrijving van de profielen en de genese van aardkundige lagen. De aardkundige en veldwerkleider of assistent-archeoloog kunnen dezelfde persoon zijn.
- Materiaaldeskundige: wordt ingezet bij de verwerking.
- Natuurwetenschapper: wordt ingezet bij de verwerking/uitwerking.
- Conservator: wordt ingezet bij het lichten van fragiele voorwerpen op terrein en bij het reinigen en conserveren van metalen voorwerpen.

2.8.2 Competenties

Het onderzoek wordt uitgevoerd door minstens een veldwerkleider en een assistent-archeoloog met volgende competenties:

- Veldwerkleider: De erkend archeoloog heeft ervaring met archeologisch onderzoek op minstens 5 rurale, bij voorkeur ijzertijd-Romeinse, sites op zandleemgrond, aangetoond met de CV. Hij/zij dient voldoende ervaring te hebben met de opgraving van funeraire sites, in het bijzonder met brandrestengraven. Bij voorkeur heeft de veldwerkleider voldoende ervaring in de desbetreffende regio, en met wegtracés.
- Assistent-archeoloog: De assistent-archeoloog heeft minstens 1 vooronderzoek of vlakdekkend onderzoek uitgevoerd binnen een rurale context, aangetoond met CV.

2.9 Het bewaren en deponeren van het archeologisch ensemble

Bij aanvang van de opgraving wordt er contact opgenomen met het Erfgoeddepot Trezor (erfgoed zuidwest) om verder afspraken te maken inzake de bewaring van de vondsten en het opgravingsarchief.